

**Міністерство освіти і науки України**  
**Прикарпатський національний університет**  
**імені Василя Стефаника**  
**Факультет історії, політології і міжнародних відносин**

О. Б. Березовська-Чміль

## **Політична регіоналістика**

*Методичні рекомендації*

Івано-Франківськ  
2024

ББК: 66.0 (4Укр)

УДК: 321

Б – 77

**Політична регіоналістика: методичні рекомендації до вивчення курсу.**

Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 53 с.

*Укладач:*

*Березовська-Чміль О. Б.*, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

*Рецензенти:*

*Кобець Ю.В.*, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

*Матвієнків С.М.*, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

*Методичні рекомендації до вивчення курсу «Політична регіоналістика» містять вступ, тематику лекцій, плани семінарських занять, індивідуальні завдання, питання для підсумкового контролю знань, тестові завдання, рекомендовану літературу.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії, політології і міжнародних відносин (Протокол № 4 від 28 листопада 2024 року)*

© Березовська-Чміль О.Б., 2024.

© ПНУ імені В. Стефаника, 2024

## Зміст

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни.....	7
Тематичний план лекцій.....	10
Плани семінарських занять.....	15
Завдання для самостійної роботи.....	40
Індивідуальні завдання.....	42
Питання для підсумкового контролю знань.....	43
Зразки тестових завдань.....	48
Рекомендована література.....	45

## Вступ

На сучасному етапі в Україні докорінно змінюється політична свідомість мас, виникає потреба у формуванні нової генерації політиків, нових підходів до самоврядування, нових методів, засобів та механізмів політичної боротьби та конкуренції. Отже, є нагальна потреба у фахівцях політологів, політтехнологів, консультантів, аналітиках. Серед навчальних дисциплін, роль і значення яких неухильно зростає, важливе місце посідає політична регіоналістика як система наукових знань про особливості макрополітичних процесів на регіональному і місцевому рівнях (політичних режимів, еліт, політичної свідомості й поведінки тощо), специфічні аспекти регіонального і місцевого управління, щільно пов'язані з процесами загальнонаціонального масштабу. Вивчення дисципліни «політична регіоналістика» є необхідним для підготовки політологів і дає можливість студентам сформулювати уявлення про основні політичні та управлінські проблеми, пов'язані з таким явищем, як регіоналізм в різних його аспектах, а також реалізувати ці знання в політичній практиці. Вивчення даної дисципліни сприяє розширенню наукового світогляду, підвищенню загальної культури майбутнього фахівця, розвитку його критичного мислення, формуванню особистісних якостей, вмінь і навичок.

**Метою навчальної дисципліни** є вивчення сутності та базових характеристик регіонів, основних цілей та принципів регіоналізму у сфері сучасної політики.

**Основні завдання дисципліни:** формування у студентів знань та оволодіння аналітичними навичками в сфері сучасної політичної регіоналістики шляхом систематизованого вивчення концептуально-методологічних основ дослідження регіону та процесів регіоналізації, основних теорій організації просторово-територіальних систем, специфіки політичного районування та електоральної географії України.

В результаті вивчення навчальної дисципліни добувач освіти повинен:

**знати:**

- понятійно-категоріальний апарат політичної регіоналістики;
- основні методологічні засади сучасної політичної регіоналістики;
- особливості становлення і трансформації партій, громадських організацій у регіонах України;
- характер та форми взаємозв'язків між політичними інституціями на регіональному рівні;
- чинники, які вплинули на процес формування політичних інституцій в областях України;
- специфіку партійної структуризації органів влади у регіонах;
- характер взаємовідносин центр-регіони.

**вміти:**

- виявити вплив регіональних суб'єктів політики на темпи та напрями політичного процесу в країні;
- спрогнозувати подальший напрям та характер протікання процесів політичної структуризації в регіонах.
- проаналізувати характер та форми взаємозв'язків між політичними інституціями на регіональному рівні;
- виявити причини внутрішньорегіональних відмінностей політичної структуризації регіонів;
- простежити динаміку впливовості суспільно-політичних структур в регіонах.

### **Програмні компетентності та результати навчання**

#### **Інтегральна компетентність**

ІК01. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

#### **Загальні компетентності**

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним

ЗК06. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.  
ЗК07. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

#### **Спеціальні (фахові, предметні) компетенції**

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні

СК07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності, в тому числі з урахуванням потреб забезпечення сфер національної безпеки держави.

СК08. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.

#### **Результати навчання**

РН01 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності

РН03 Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності

РН04 Мати навички професійної комунікації

РН05 Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

РН06 Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності

РН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

РН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

РН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

РН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

## Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни				
Вид заняття		Загальна кількість годин		
лекції		12 год./ 4 год.		
семінарські заняття / практичні / лабораторні		18 год. / 6 год.		
самостійна робота		60 год. / 80 год.		
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
1	Політологія	1	нормативний	
Структура навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	семінар	сам. роб.
Тема 1. Політична регіоналістика як навчальна дисципліна.		2	2	6
Тема 2. Теорії регіоналістики і моделі територіального устрою держав.		2	2	6
Тема 3. Сучасний регіоналізм та федералізм		2	2	6
Тема 4. Регіональна політика та регіональні політичні процеси в Україні		2	2	6
Тема 5. Електоральні процеси в регіонах		2	2	6
Тема 6. Формування та функціонування політичних еліт в регіонах		2	2	6
Тема 7. Політичні партії як суб'єкти регіональних політичних процесів			2	8
Тема 8. Регіональне та місцеве самоврядування			2	8
Тема 9. Регіони в європейському інтеграційному процесі			2	8
ЗАГ:		12	18	60
Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання курсу		Структура розподілу балів: 1) робота на лекціях та семінарських заняттях – 55 балів 2) індивідуальне завдання – 20 балів;		

	<p>3) контрольна робота – 20 балів;  4) самостійна робота – 5 балів.  Загальна кількість – 100 балів, форма підсумкового контролю – залік.</p> <table border="1" data-bbox="687 409 1481 1234"> <thead> <tr> <th data-bbox="687 409 831 584">Оцінка в балах</th> <th data-bbox="831 409 1078 584">Оцінка в національній шкалі</th> <th data-bbox="1078 409 1238 584">Оцінка за шкалою ECTS</th> <th data-bbox="1238 409 1481 584">Оцінка за залік</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="687 584 831 629">90-100</td> <td data-bbox="831 584 1078 629">відмінно</td> <td data-bbox="1078 584 1238 629">A</td> <td data-bbox="1238 584 1481 801" rowspan="5">зараховано</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 629 831 674">80-89</td> <td data-bbox="831 629 1078 674" rowspan="2">добре</td> <td data-bbox="1078 629 1238 674">B</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 674 831 719">70-79</td> <td data-bbox="1078 674 1238 719">C</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 719 831 763">60-69</td> <td data-bbox="831 719 1078 763" rowspan="2">задовільно</td> <td data-bbox="1078 719 1238 763">D</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 763 831 801">50-59</td> <td data-bbox="1078 763 1238 801">E</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 801 831 1021">26-49</td> <td data-bbox="831 801 1078 1021">незадовільно (з можливістю повторного складання)</td> <td data-bbox="1078 801 1238 1021">FX</td> <td data-bbox="1238 801 1481 1234" rowspan="2">незараховано</td> </tr> <tr> <td data-bbox="687 1021 831 1234">1-25</td> <td data-bbox="831 1021 1078 1234">незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)</td> <td data-bbox="1078 1021 1238 1234">F</td> </tr> </tbody> </table>	Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік	90-100	відмінно	A	зараховано	80-89	добре	B	70-79	C	60-69	задовільно	D	50-59	E	26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано	1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F
Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік																							
90-100	відмінно	A	зараховано																							
80-89	добре	B																								
70-79		C																								
60-69	задовільно	D																								
50-59		E																								
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано																							
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F																								
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Письмове опитування здійснюється у формі письмової контрольної роботи (або тестування), що максимально оцінюється у 20 балів.  Виконання письмової роботи передбачає:  1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань під час підготовки та проведення семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури;  2) при написанні роботи - виявлення розуміння сутності понять і термінів (10 балів), вміння аналізувати, структурувати основні принципи та методи дослідження (10 балів);</p>																									
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за п'ятибальною шкалою. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, презентація, опонування, доповнення, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно</p>																									



обґрунтовані виступи, альтернативні тези, змістовні доповнення, що дійсно сприятимуть розгляду проблемних питань. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.

Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Виступи на семінарських заняттях оцінюються за такими критеріями:

– «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

– «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища,

	пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; – «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Умови допуску до підсумкового контролю	За умови відпрацювання пропущених занять та належного виконання завдань студент (-ка) допускається до екзамену (підсумкова оцінка є результатом сумування балів за всі виконані завдання та форми контролю). Усі види завдань студенти повинні виконати до моменту виставлення підсумкової оцінки (як правило підсумковий бал виставляється на останньому семінарському занятті в кінці семестру). Мінімальна кількість балів для складання заліку – 50, максимальна – 100.
<b>Політика навчальної дисципліни</b>	
Політика навчального курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань у випадку пропущених занять без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на заняттях або ж невчасного виконання завдань студенту пропонується у визначений викладачем день і час відпрацювати пропущені заняття. У випадку незадовільного виконання завдань, виявів недобропорядної поведінки, академічної недоброчесності (списування, плагіату тощо), викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи. З поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за умови погодження із керівником курсу.	

### *Тематичний план лекцій*

#### **Тема 1. Політична регіоналістика як навчальна дисципліна.**

Об'єкт та предмет дослідження політичної регіоналістики. Етапи становлення політичної регіоналістики як науки. Умови та витoki розвитку політичної регіоналістики в Україні. Співвідношення понять «політична регіоналістика», «регіональна політологія», «регіонознавство», «регіональна політика», «геополітика». Місце політичної регіоналістики в системі суспільних

наук. Порівняльний аналіз політичної регіоналістики з політичними і географічними науками. Функції політичної регіоналістики. Методи політичної регіоналістики.

## **Тема 2. Теорії регіоналістики і моделі територіального устрою держав.**

Зміст та співвідношення понять «регіон», «регіоналізм» та «регіоналізація». Регіон як об'єкт міждисциплінарних досліджень. Комплексна дефініція регіону. Місце регіону в територіальній організації суспільства. Проблема політичного статусу регіону. Сучасні підходи до визначення регіону. Регіон економічний, політичний, культурний, історичний.

Регіоналістика в контексті політико-географічного підходу. Ф. Ратцель про роль регіонів в структурі політичного простору. Моделі взаємовідносин «центр-периферія» за С. Терроу: дифузно-ізоляційна, залежно-маргінальна, модель бюрократичної інтеграції. Роботи Ф. Дж. Тернера, Р. Хартшорна, У. Бернхема. Теорія дифузії іновацій Т. Хегерстранда. Регіоналістика в контексті порівняльного федералізму. Концепції Д. Елазара, С. Патерсона, Ж.-М. Денкена. Вітчизняна традиція порівняльного федералізму. Регіоналістика в контексті теорій синергетики. Концепція «багатоскладових суспільств» А. Лейпхарта. Теорія «соціальних поділів» С. Ліпсета і С. Роккана.

Форми державного устрою та роль регіонів. Сучасні реформи політико-територіального устрою. Процеси децентралізації і регіоналізації. Централізація і децентралізація як моделі внутрішньодержавних відносин. Унітарна, федеративна і конфедеративна форми державності. Квазіфедеративна держава. Основні поняття територіальної структури (територія, простір, регіон, район, ареал, штат, комуна тощо). Регіоналізація і районування.

## **Тема 3. Сучасний регіоналізм та федералізм**

Сучасний регіоналізм як предмет дослідження українських та зарубіжних науковців. Регіоналізм як елемент сучасного

конституціоналізму. Форми сучасного регіоналізму. Концепції «м'якого» та «жорсткого» регіоналізму. «Новий» регіоналізм у політичній теорії і практиці.

Взаємозв'язок регіоналізму та глобалізму. Інтеграція та дезінтеграція як типи регіонального розвитку. Сучасний регіоналізм як альтернатива глобалізму. Глобалізація, локалізація, націоналізм, космополітизм та їх вплив на процеси регіоналізації.

Теоретичне обґрунтування феномену федералізму. Основні принципи федералізму і їх зв'язок з соціально-політичними і соціально-економічними відносинами суспільства. Критерії виділення федеративної держави. Мета створення федерацій. Основні підходи до трактування федералізму. Теоретичні моделі федералізму: централістська, адміністративна, координаційна, договірна, дуалістична, нового федералізму, глобального федералізму. Специфіка виникнення і еволюція федеративних держав. Основні принципи їх устрою і функціонування. Причини стійкості і нестійкості федеративних держав. Федералізм як соціально-культурний феномен. Федералізм і соціальна (територіальна) справедливість.

Форми сучасного федералізму. Федералізм як засіб підтримання єдності у внутрішньогетерогенних країнах. Етнічні і територіальні федерації. Вирішення національного питання в етнічних і територіальних федераціях. Фактори і умови виникнення етнофедерацій. Проблема стійкості етнофедерацій. Етнотериторіальна федерація як особлива модель федеративної держави.

#### **Тема 4. Регіональна політика та регіональні політичні процеси в Україні**

Поняття регіональної політики. Інструменти регіональної політики. Державна регіональна політика і державне управління. Принципи державного міжрегіонального управління. Інститути державної влади і управління в регіонах. Регіони в системі реалізації державної регіональної політики. Горизонтальна міжрегіональна інтеграція. Причини поляризації та інтеграції регіонів. Регіональне представництво в центральних органах влади. Регіональний лобізм: форми, інститути, методи. Практика регіональної політики в Україні.

Множинність існуючих моделей взаємовідносин центру і регіонів (моделі домінування, впливу, взаємодії, співучасті, відчуженості). Рівень впливу центру та інтереси регіонів. Основні механізми розмежування компетенції, відповідальності, сфер впливу в регіонах. Специфіка відносин між центром і регіонами України.

Зміст та співвідношення понять «політичний процес» та «регіональний політичний процес». Структура та особливості регіонального політичного процесу. Модель базового регіонального політичного процесу. Особливості регіональних політичних процесів в Україні.

### **Тема 5. Електоральні процеси в регіонах**

Специфіка регіональних виборів та виборчих систем. Типи виборчих кампаній на регіональному рівні і фактори голосування. Федеральні, регіональні і локальні виборчі кампанії. Особливості виборів регіональних органів влади та місцевого самоврядування. Проблеми електоральних процесів в українських регіонах. Регіональний ринок політичних послуг. Політична агітація та реклама в українських регіонах.

Географічні фактори голосувань, електоральне районування території. Виборчий округ як електоральна одиниця регіонального рівня. Електоральна географія і регіональна політична культура. Міжрегіональні електоральні відмінності. Регіональний джерімендеринг як метод утворення виборчих округів, що створює умови для переваги певної партії чи групи.

### **Тема 6. Формування та функціонування політичних еліт в регіонах**

Поняття та ознаки регіональних еліт. Структура регіональної політичної еліти. Моделі владних відносин в регіоні. Особливості формування та вертикальна мобільність еліт в регіонах. Процеси інституціоналізації, функціонування, відтворення і еволюції регіональних політичних еліт. Механізми спадкоємності регіональних еліт. Фактори регіонального елітотворення.

Трансформація політичної еліти в Україні та формування нових регіональних еліт. Клієнтелізм в українських регіонах.

Особливості легітимації елітних груп в регіональному політичному процесі. Система відносин регіональних правлячих еліт, політичних, економічних та культурних еліт. Механізми взаємодії і комунікації центральної та регіональної еліт. Вплив регіональних еліт на українську політику: інституційні та неформальні механізми.

### **Тема 7. Політичні партії як суб'єкти регіональних політичних процесів**

Форми участі політичних партій в регіональному політичному процесі. Феномен регіональних політичних партій. Групи інтересів і політичні партії в регіонах. Взаємодія засобів масової інформації з регіональними політичними партіями. Реклама і агітація в діяльності політичних партій в регіонах.

Регіональний вимір партійної системи України. Проблеми розвитку регіонів в програмах політичних партій. Регіональні відділення політичних партій і суспільно-політичних рухів. Функції політичних партій та ефективність їх діяльності в регіонах.

### **Тема 8. Регіональне та місцеве самоврядування.**

Поняття та сутність місцевого самоврядування. Взаємозв'язок регіонального та місцевого самоврядування. Концепції місцевого самоврядування: класичні (вільної общини, господарська, юридична, державна) і сучасні (концепція суспільного вибору, дуалістична і локалістська). Місцеве самоврядування і державна влада: співвідношення понять. Атрибути і критерії місцевого самоврядування. Основні етапи розвитку місцевого самоврядування. Типологія систем місцевого самоврядування: дуалістична, горизонтальна, змішана. Територія і місцеве самоврядування. Відповідальність місцевого самоуправління перед державою. Структура і функції місцевого самоврядування.

Специфіка відносин і розподілу повноважень регіональних та місцевих органів влади. Світові моделі місцевого самоврядування. Класичні моделі:

англосаксонська, французька (континентальна), змішана (іберійська) і радянська; альтернативний варіант – інтегровані системи, дуальні системи, а також системи розщепленої ієрархії; три типи моделей здійснення управління і самоврядування: централізована, децентралізована і змішана (дуалістична).

Система місцевого самоуправління в Україні: регіональний і місцевий рівень. Форми, етапи та інститути територіального управління і місцевого самоврядування в Україні. Конституційні принципи організації місцевого самоврядування в Україні.

### **Тема 9. Регіони в європейському інтеграційному процесі.**

Концепції європейського регіоналізму. Чинники регіоналізації Європейського політичного простору. Досвід регіоналізації в Європі. Особливості регіональних політичних процесів в Європі. Рівні адміністративно-територіального поділу країн Європи.

Цілі та принципи функціонування ЄС. Європейський регіоналізм і проблеми західноєвропейської інтеграції. Регіони в системі Європейської інтеграції. Концепція «Європа регіонів».

Регіони як учасники міжнародних відносин. Представництво українських регіонів за кордоном. Правове оформлення міжнародної діяльності українських регіонів. Поняття та зміст транскордонного співробітництва.

## ***Плани семінарських занять***

### **Семінар № 1. Політична регіоналістика як навчальна дисципліна**

#### **План.**

1. Об'єкт і предмет політичної регіоналістики, її зв'язок з іншими науками.
2. Етапи становлення політичної регіоналістики як самостійної науки.

3. Основні функції та методи політичної регіоналістики.
4. Формування та розвиток політичної регіоналістики в Україні: основні наукові центри, напрямки досліджень, своєрідність традиції.

**Ключові терміни:** регіоналістика, регіон, політика, регіоналізм, дослідження, наука, наукові центри.

### **Реферати**

1. Зародження політичної регіоналістики як міждисциплінарної науки в межах географії, державного права, історичного краєзнавства, соціології.
2. Сучасні центри політико-регіональних досліджень в Європі і Північній Америці.
3. Регіоналістика в контексті політико-географічного підходу.
4. Регіоналістика в контексті порівняльного федералізму.

### **Завдання для самостійної роботи**

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати доповіді та відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

### **Література**

1. Головченко О. М. Формування механізмів стабільного розвитку регіону : монографія. Одеса : Фенікс, 2009. 424 с.
2. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики : монографія / авт. кол. : [Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.] ; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2018. 400 с.
3. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна : монографія. Київ : КНТ, 2014. 414 с.



4. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення / наук. ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 205 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180102.pdf>
5. Панченко Т. В. Політична регіоналістика: навчальний посібник. Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 188 с.
6. Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволюції владних структур України. Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
7. Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію. Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
8. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
9. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
10. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
11. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
12. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
13. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополюсного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
14. Olena BEREZOVSKA-CHMIL, Yuliia KOBETS, Nataliya MARCHUK, Mariana MISHCHUK and Vasyl MARCHUK. Political And Economic Tools To Support Decentralization Reform And Regional Development Policy In Ukraine. *37th IBIMA Conference on 1-2 April 2021. Cordoba, Spain.* (ISBN: 978-0-9998551-6-4, Published in the USA). p. 12034-12039

15. Березовська-Чміль О., Приймак О. Специфіка формування регіональних політичних еліт в Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 13. 2019. - С. 7-12.

16. Березовська-Чміль О.Б., Кобець Ю.В. Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри. *Грані : науково-теоретичний альманах*. Том 23 (№8). 2020. С.93-101.

17. Berezovska-Chmil O., Kobets Yu., Mishchuk M. The security element of Ukraine's integration in EU in the conditions of "hybrid war" (political and economic context). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, Вип.14. 2020. С.134-143.

18. Березовська-Чміль О.Б. Теоретичні засади дослідження політичного регіоналізму. Актуальні проблеми політики, інформації та безпеки: колективна монографія. Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника ; Факультет іст., політол. і міжнар. від-н. Івано-Франківськ : Ярина, 2022. С. 236-251.

### **Контрольні питання**

1. Визначте місце курсу «Політична регіоналістика» в системі соціально-гуманітарних знань.
2. Поясніть значення понять регіон, регіоналізація, регіоналізм, регіональна політика, політична регіоналістика
3. Пригадайте вітчизняних та зарубіжних вчених, які присвятили свої праці дослідженню регіональних процесів.

### **Семінар № 2. Теорії регіоналістики і моделі територіального устрою**

#### **План.**

1. Регіон як об'єкт міждисциплінарних досліджень
2. Теорія дифузії інновацій Т. Хегерстранда.

3. Концепції Д. Елазара, С. Патерсона, Ж.-М. Денкена.
4. Концепції А. Лейпхарта та С.Терроу.
5. Теорія «соціальних поділів» С. Ліпсета і С. Роккана.
6. Форми державного устрою та роль регіонів.
7. Процеси децентралізації та централізації.
8. Унітарна, федеративна і конфедеративна форми державності.

**Ключові терміни:** теорії регіоналістики, регіон, соціальний поділ, форми державного устрою, децентралізація, федерація, конфедерація, унітарна держава.

### **Реферати**

1. Місце регіону в територіальній організації суспільства.
2. Ф. Ратцель про роль регіонів в структурі політичного простору.
3. Сучасні концепції взаємовідносин «центр-периферія»

#### **Завдання для самостійної роботи**

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати доповіді та відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

### **Література**

#### **Контрольні питання**

1. Розкрийте суть понять централізація та децентралізація.
2. Назвіть форми державного устрою.
3. Яке співвідношення між формами державного устрою та державного правління?
4. Як тип політичного режиму впливає на формування державного устрою та роль регіонів?

## Семінар № 3. Сучасний регіоналізм та федералізм.

### План.

1. Теоретичні підходи до трактування регіоналізму.
2. Співвідношення понять «регіон», «регіоналізм» та «регіоналізація»
3. Концепції «м'якого» та «жорсткого» регіоналізму.
4. Причини та передумови поширення регіоналізму в Україні та світі.
5. Теоретичне обґрунтування феномену федералізму.
6. Основні принципи федералізму і їх зв'язок з соціально-політичними і соціально-економічними відносинами суспільства.
7. Форми та моделі сучасного федералізму.

**Ключові терміни:** регіон, регіоналізація, регіоналізм, федералізм, принципи федералізму, суспільні відносини, еволюція.

### Реферати

1. Федералізм як засіб підтримання єдності у внутрішньогетерогенних країнах.
2. Вирішення національного питання в етнічних і територіальних федераціях.
3. Етнотериторіальна федерація як особлива модель федеративної держави.

### Завдання для самостійної роботи

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати доповіді та відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

## Література

1. Тульчинський Р. Категоріально-понятійний апарат становлення нового регіоналізму / Економічний аналіз. Том 27. № 4. 2017. С. 111-117.
2. Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволюції владних структур України / О.Бей // Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
3. Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
4. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
5. Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.
6. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
7. Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.
8. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.
9. Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.
10. Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.
11. Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
12. Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.

13. Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
14. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
15. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
16. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
17. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
18. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
19. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополосного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
20. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
21. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування /Т. Татаренко//Людина і політика.–2002. - № 1. – С.121-131.
22. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.
23. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - N 2. - С. 36-39.

### **Контрольні питання:**

1. Яке історичне походження федералізму?

2. Назвіть відомі Вам уявлення про федералізм і федеративні стосунки.

3. Назвіть і розкрийте форми реалізації федеративних відносин між всередині держав і у відносинах між державами.

4. Опишіть основні концепції федералізму.

#### **Семинар № 4. Регіональна політика та регіональні політичні процеси в Україні.**

##### **План.**

1. Теоретичні підходи до трактування регіональної політики.
2. Державна регіональна політика і державне управління.
3. Основні функції та інструменти регіональної політики.
4. Основні механізми розмежування компетенції, відповідальності, сфер впливу в регіонах.
5. Специфіка відносин між центром і регіонами в Україні.
6. Поняття «політичний процес» та «регіональний політичний процес» у науковій літературі.
7. Особливості регіональних політичних процесів в Україні.

**Ключові терміни:** регіоналізм, регіон, регіоналізація, політичний процес, регіональний політичний процес.

##### **Реферати**

1. Централізація і децентралізація як моделі внутрішньодержавних відносин.
2. Регіоналізм і спроби реформування адміністративних систем Великобританії, Нідерландів, Португалії і Греції.
3. Успіх регіоналізації в Бельгії, Франції, Італії та Іспанії.

Завдання для самостійної роботи

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

### **Література**

- 1.Верменич Я. Концепти регіоналізму у сучасній термінопрактиці / Регіональна історія України. Вип.8. 2014. С. 19-54.
- 2.Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволюції владних структур України / О.Бей // Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
- 3.Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
- 4.Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
- 5.Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.
- 6.Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
- 7.Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.
- 8.Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.
- 9.Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.
10. Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.



11. Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
12. Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.
13. Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
14. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
15. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
16. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
17. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
18. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
19. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополюсного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
20. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
21. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування /Т. Татаренко//Людина і політика.–2002. - № 1. – С.121-131.
22. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.
23. Шергін С. Русійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - N 2. - С. 36-39.

## **Контрольні питання**

1. Розкрийте поняття «територіально-державне будівництво».
2. В чому зміст функціонально підходу до вивчення балансу відносин «центр-регіони»?
3. Обґрунтуйте суть концепції балансу відносин між центром і регіонами.

## **Семінар № 5. Електоральні процеси в регіонах.**

### **План.**

1. Специфіка регіональних виборів та виборчих систем.
2. Загальна характеристика федеральних, регіональних і локальних виборчих кампаній.
3. Особливості виборів регіональних органів влади та місцевого самоврядування в Україні.
4. Проблеми електоральних процесів в українських регіонах. Електоральне районування території.
5. Виборчий округ як електоральна одиниця регіонального рівня.
6. Регіональний ринок політичних послуг. Політична агітація та реклама в регіонах.

**Ключові терміни:** вибори, виборча система, виборчий процес, влада, виборчі кампанії, легіслатура.

### **Реферати**

1. Локальні вибори в українських регіонах: особливості організації і основні результати виборчих кампаній.

2. Регіональний ринок політичних послуг. Політична реклама в українських регіонах.

3. Географічні фактори голосувань, електоральне районування території.

4. Выборчий округ як електоральна одиниця регіонального рівня.

#### Завдання для самостійної роботи

1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання

2.Сформувати словник основних понять теми

### Література

1. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.

2.Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.

3.Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.

4.Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.

5.Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.

6.Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.

7.Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.

8. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
9. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
10. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
11. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
12. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополосного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
13. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
14. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування / Т. Татаренко // Людина і політика. – 2002. - № 1. – С. 121-131.
15. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.
16. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - N 2. - С. 36-39.

### **Контрольні питання**

1. Назвіть основні моделі організації регіональної влади в країнах світу.
2. Яким чином визначається компетенція місцевої влади?
3. Які принципи розмежування в місцевих, регіональних та загальнонаціональних виборчих системах Ви можете назвати?

### **Семінар № 6. Регіональні еліти.**

## **План.**

1. Співвідношення понять «еліта», «політична еліта», «регіональна еліта».
2. Особливості та ознаки регіональних еліт.
3. Фактори регіонального елітотворення.
4. Процеси інституціоналізації, функціонування, відтворення і еволюції регіональних політичних еліт.
5. Механізми взаємодії і комунікації центральної та регіональної еліт.
6. Трансформація політичної еліти в Україні та формування нових регіональних еліт.

**Ключові терміни:** політична еліта, регіональна еліта, трансформація, еволюція, відтворення, концепція, інституціоналізація.

## **Реферати**

1. Регіональне представництво в центральних органах влади.
2. Регіональний лобізм: форми, інститути, методи.
3. Вплив регіональних еліт на українську політику: інститути і неформальні механізми.
4. Особливості позиціонування і легітимації елітних груп в регіональному політичному процесі і суспільстві.

### **Завдання для самостійної роботи**

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

## **Література**

1. Мирна Н. Сучасні тенденції регіоналізації та її роль в європейських інтеграційних процесах. / Державне будівництво. № 1. 2013. С. 34.
2. Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволюції владних структур України / О.Бей // Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
3. Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
4. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
5. Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.
6. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
7. Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.
8. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.
9. Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.
10. Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.
11. Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
12. Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.

13. Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
14. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
15. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
16. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
17. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
18. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
19. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополосного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
20. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
21. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування /Т. Татаренко//Людина і політика.–2002. - № 1. – С.121-131.
22. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.
23. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - N 2. - С. 36-39.
24. Зоткін А. Роль регіональний еліт та столичного істеблїшменту у формуванні владної еліти України / А. Зоткін // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 3. – С. 95-108.

25. Ярова Е. Політична культура владної еліти в Україні: регіональний аспект / Е. Ярова // Персонал. – 2008. - № 2. – С. 30-38.

### **Контрольні питання:**

1. Що таке регіональні еліти? Як може розглядатися їх структура?
2. Опишіть процеси трансформації і оновлення регіональних еліт в пострадянський період.
3. Які особливості трансформації регіональних еліт найбільш характерні для сучасного етапу політичного розвитку українських регіонів.

### **Семинар № 7. Політичні партії як суб'єкти регіональних політичних процесів**

1. Поняття та типи політичних партій.
2. Регіональний вимір партійної системи України.
3. Феномен регіональних політичних партій та рухів.
4. Функції політичних партій та ефективність їх діяльності в регіонах.
5. Групи тиску і політичні партії в регіонах: специфіка взаємодії.
6. Питання регіональної політики і регіонального розвитку в програмах політичних партій і рухів України.

**Ключові терміни:** партійна система, регіональна політика, розвиток, політична партія, структура, функції.

### **Реферати**

1. Взаємодія засобів масової інформації з регіональними політичними партіями.



2. Роль реклами в діяльності політичних партій в регіонах.
3. Формування партійної системи на прикладі Миколаївської області.

#### Завдання для самостійної роботи

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

#### Література

- 1.Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволюції владних структур України / О.Бей // Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
- 2.Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
- 3.Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
- 4.Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.
- 5.Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
- 6.Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.
- 7.Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.
- 8.Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.
- 9.Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.

10. Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
11. Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.
12. Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
13. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
14. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
15. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
16. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
17. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
18. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополюсного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
19. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
20. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування /Т. Татаренко//Людина і політика.–2002. - № 1. – С.121-131.
21. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.
22. Шергін С. Русійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - N 2. - С. 36-39.

### **Контрольні питання:**

1. В яких випадках і як виникають і розвиваються регіональні партії?
2. Назвіть переваги та недоліки функціонування регіональних політичних партій в державі.
3. Яку підтримку мають регіональні партії у населення на загальнодержавних виборах?

### **Семінар № 8. Регіональне та місцеве самоврядування.**

#### **План.**

1. Місцеве самоврядування і державна влада: співвідношення понять.
2. Атрибути і критерії місцевого самоврядування.
3. Специфіка відносин і розподілу повноважень регіональних та місцевих органів влади.
4. Світові моделі місцевого самоврядування.
5. Форми, етапи та інститути територіального управління і місцевого самоврядування в Україні.

**Ключові терміни:**місцеве самоврядування, регіональне самоврядування, державна влада, моделі, досвід.

#### **Реферати**

1. Форми, етапи і інститути територіального управління і місцевого самоврядування в Україні.
2. Конституційні принципи організації місцевого самоврядування в Україні.

3. Відповідальність місцевого самоуправління перед державою: стосунки між рівнями влади.

4. Комунальне самоуправління ФРН. Муніципальна система в США.

#### Завдання для самостійної роботи

1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання

2.Сформувати словник основних понять теми

#### Література

1.Литвин В. Місцеве самоврядування має стати органічною і невід'ємною складовою державної регіональної політики / В. Литвин // Віче. – 2003. - № 5. – С. 5-6.

2.Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.

3.Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.

4.Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.

5.Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.

6.Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.

7.Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.

8.Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.

9. Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін.-т стратег. дослідж. [Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.
10. Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
11. Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.
12. Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
13. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
14. Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
15. Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
16. Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
17. Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
18. Рябінін Є. Від глобалізації до багатополосного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
19. Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
20. Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування / Т. Татаренко // Людина і політика. – 2002. - № 1. – С. 121-131.
21. Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.

22. Куценко В. Нові підходи до формування та розвитку територіальних суспільних систем / В. Куценко // Економіка України. – Економіка України. – 2004. - № 12. – С. 88-90.

23. Матвієнко А. Об'єднання територіальних громад сьогодні стає можливим / А. Матвієнко // Віче. – 2003. - № 5. – С.7-9.

24. Не може бути ефективної регіональної політики без ефективного місцевого самоврядування // Віче. – 2003. - № 5. – С. 3-29.

### **Контрольні питання**

1. Концепція балансу відносин «центр-регіони».
2. Причини стійкості і нестійкості федеративних держав.
3. Федералізм і соціальна (територіальна) справедливість.
4. Юридичне і фактичне розмежування компетенції між федеральним центром і суб'єктами федерації.
5. Політико-адміністративні кордони і прикордонні суперечки.

### **Семінар № 9. Регіони в європейському інтеграційному процесі.**

#### **План**

1. Концепції європейського регіоналізму.
2. Чинники регіоналізації Європейського політичного простору.
3. Регіони в системі Європейської інтеграції.
4. Регіони як учасники міжнародних відносин.
5. Представництво українських регіонів за кордоном.
6. Поняття та зміст транскордонного співробітництва.

#### **Реферати**

1. Цілі та принципи функціонування ЄС.

2. Концепція «Європа регіонів».
3. Європейський регіоналізм і проблеми західноєвропейської інтеграції.

#### Завдання для самостійної роботи

- 1.Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на контрольні питання
- 2.Сформувати словник основних понять теми

#### Література

1. Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів: матеріали наук.-практ. конф., 15 груд. 2016 р. ; за заг. ред. М. М. Іжі, В. М. Кривцової. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 316 с.
2. Калитчак Р. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. URL:  
[http://kassiopeya.com/scripts/ajax.php?task=look\\_inside&id=hxqpqe4woopmg](http://kassiopeya.com/scripts/ajax.php?task=look_inside&id=hxqpqe4woopmg)
3. Гладкий О. В. Менеджмент регіонального розвитку. К. : Академвидав, 2013. 247 с
4. Дунаєв І. Міжрегіональна взаємодія на принципах коеволюції: нова траєкторія в модернізації регіональної економічної політики. *Збірник наукових праць "Ефективність державного управління"*. 2015. Вип. 44 С. 162-169.
5. Новицкий В. Є. Ресурси для всіх, але з прицілом на регіоналізацію / В. Є. Новицкий // Політика і час. – 2004. - №10. – С. 29-33.
6. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
7. Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.

8. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.

9. Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.

### **Контрольні питання**

1. Особливості регіональних політичних процесів в Європі.
2. Рівні адміністративно-територіального поділу країн Європи.
3. Правове оформлення міжнародної діяльності українських регіонів.
4. Досвід регіоналізації в Європі.

### ***Завдання для самостійної роботи***

- ✓ Регіон у сучасному світі. Концептуальні підходи до визначення регіону на Заході і в Україні.
- ✓ Регіональні відмінності країн як об'єкт наукового дослідження.
- ✓ Регіоналістика в суспільних науках.
- ✓ Сучасний стан політичної регіоналістики України.
- ✓ Регіональний чинник в державному устрої різних країн.
- ✓ Унітарна, федеративна і конфедеративна форми державності.
- ✓ Суть понять «регіон» та «регіональний розвиток».
- ✓ Основні типи та ієрархія регіонів.
- ✓ Проблемні регіони та їх класифікація.
- ✓ Проблема політичного статусу регіону.



- ✓ Взаємовідносини регіону і центру.
- ✓ Регіоналізація як одна із тенденцій сучасного розвитку людства
- ✓ Процеси децентралізація і регіоналізація.
- ✓ Політичні, економічні, географічні, юридичні, культурологічні історичні, філософські аспекти регіоналізму.
- ✓ Етнічні чинники регіоналізму
- ✓ Регіональна політична культура: поняття, властивості й вияви.
- ✓ Регіоналізм і глобалізм у сучасному соціально-політичному дискурсі.
- ✓ Регіональна політика: сутність та визначення.
- ✓ Ендогенний та екзогенний аспекти регіональної політики.
- ✓ Прямі та непрямі методи здійснення регіональної політики
- ✓ Інструменти регіональної політики в сучасних державах.
- ✓ Практика регіональної політики: світовий досвід.
- ✓ Державна регіональна політика і державне управління.
- ✓ Федералізм та форми територіального поділу.
- ✓ Федералізм і федерація: співвідношень понять.
- ✓ Причини виникнення федеративних держав і їх переваги.
- ✓ Суб'єкти федерації в системі міжнародних відносин.
- ✓ Поняття «національна модель федералізму».
- ✓ Німецька модель федералізму.
- ✓ Бельгійська модель федералізму.
- ✓ «Особливий випадок федералізму» у Франції.
- ✓ «Держава автономій» в Іспанії.
- ✓ Регіональна і національна ідентичність: сутність та співвідношення понять
- ✓ Політико-правовий статус суб'єктів федерації в сучасних федеративних державах.
- ✓ Регіоналізм як протипага глобалізму
- ✓ Регіональне зростання: поняття та типологія

- ✓ Територіальні, організаційні, фінансово-економічні основи місцевого самоврядування.
- ✓ Чинники ефективності регіонального та місцевого самоврядування.
- ✓ Національні моделі місцевого самоврядування

### *Тематика індивідуальних завдань*

1. Політична регіоналістика в системі регіональних і політичних дисциплін
2. Сучасний регіоналізм: світовий досвід.
3. Джерела й зміст сучасного українського регіоналізму.
4. Територіальна організація держави.
5. Адміністративно-територіальний поділ сучасних держав.
6. Проблеми та перспективи адміністративно-територіального устрою України.
7. Регіональна політика: світові моделі і Україна.
8. Місцеве та регіональне самоврядування. Регіональне управління.
9. Відносини між центром і регіонами.
10. Регіональні еліти. Особливості становлення регіональних еліт в Україні
11. Концептуальні підходи до виділення регіону в зарубіжній літературі
12. Особливості політико-регіональних досліджень на Заході та в Україні.
13. Політико-географічні концепції територіальності
14. Теорії суверенітету та їх інтепретації
15. Гарантії цілісності держави: проблеми автономізації, федералізації сепаратизму й сецесії.
16. Система територіального поділу регіонів Європейського Союзу.
17. Регіоналізм і глобалізм у сучасному соціально-політичному дискурсі.
18. Досвід федералізації Бельгії.

19. Досвід регіоналізації Італії, Іспанії, Франції і Великобританії.
20. Проекти регіоналізації Португалії, Нідерландів
21. Адміністративно-територіальна реформа в Греції
22. Досвід регіоналізації в країнах-нових членах ЄС
23. Перспективи об'єднаної Європи. Моделі побудови “Європи-регіонів”.
24. Регіоналізм в українському суспільстві.
25. Проблеми і перспективи регіональної політики України.
26. Доктрина субсидіарності: історія і сучасність.
27. Особливості розподілу владних повноважень у федераціях.
28. Регіональний лобізм: форми, інститути, методи.
29. Електоральні процеси в регіонах: сутність та особливості.
30. Регіональні еліти: поняття, структура та особливості функціонування в Україні

### ***Питання для підсумкового контролю знань***

1. Політична регіоналістика як наука та навчальна дисципліна.
2. Об'єкт і предмет політичної регіоналістики.
3. Політична регіоналістика і політична географія.
4. Політична регіоналістика і геополітика.
5. Основні етапи розвитку політичної регіоналістики.
6. Функції і методи політичної регіоналістики.
7. Дослідження відносин між центром і регіонами в Україні.
8. Регіон як базова категорія регіоналістики.
9. Типи і види політичних регіонів.
10. Регіоналізація: поняття, рівні, чинники і моделі регіоналізації.
11. Політичний регіоналізм: поняття, суть, еволюція.
12. Географічний чинник регіоналізму.
13. Демографічний фактор регіоналізму.

14. Етнічний фактор регіоналізму.
15. Конфесійний фактор регіоналізму.
16. Моделі регіональної держави.
17. Регіональна ідентичність: поняття, елементи, зміст та різновиди.
18. Регіоналізація локальних соціальних процесів, як елемент світової системи політизації соціальної активності.
19. Сегментарна політична регіоналізація та її фактори.
20. Політична легалізація регіональних утворень на міжнародному рівні.
21. Регіоналізаційні процеси в межах міжнародного порядку.
22. Поняття «центр» та «периферія» в регіональній політиці, їх значення в регіональному розвитку.
23. Локальний і глобальний вимір регіоналізації.
24. Поняття глокалізації.
25. Географічні, економічні, політичні, історико-культурні, етнічні чинники регіоналізації.
26. Причини і досвід регіоналізації Європейського Союзу.
27. Територія як ознака регіону.
28. Поняття «федералізму». Особливості політики федерального центру по відношенню до регіонам.
29. Основні теоретичні моделі федералізму: централістська, адміністративна координативна, договірна, дуалістична, нового федералізму, глобального федералізму.
30. Основні типи федеративних держав в сучасному світі.
31. Моделі федеративних держав в сучасному світі.
32. Проблема суверенітету і сецесії в політиці федеративної держави.
33. Територіально-політична децентралізація, деволюція, федералізація, асиметрія.
34. Децентралізація в унітарних державах. Дві моделі децентралізації
35. Поняття «адміністративно-територіальний поділ».

36. Типи адміністративно-територіального поділу: етнокультурний, історичний, соціально-економічний.
37. Основні причини реформ адміністративно-територіального поділу.
38. Досвід реформування адміністративно-територіального поділу в країнах Європи.
39. Місцеве самоврядування як суспільно-політичний інститут.
40. Типологія систем місцевого самоврядування: дуалістична, горизонтальна, змішана.
41. Адміністративно-територіальний устрій України.
42. Особливості місцевого самоврядування в Україні
43. Поняття «регіональна політичний режим».
44. Національні та регіональні цільові програми як методи реалізації регіональної політики.
45. Визначення понять предметів ведення, повноважень і компетенції федерації і її суб'єктів як проблема регіональної політики держави.
46. Єдина система виконавчої влади як інструмент регіональної політики держави.
47. Регіональні політичні еліти як суб'єкти регіональної політики.
48. Становлення регіональної політики в Україні.
49. Нормативно правова база державної регіональної політики України.
50. Перспективи вдосконалення державної регіональної політики України.

### *Зразки тестових завдань*

1. Що можемо віднести до предмету вивчення політичної регіоналістики?
  - а) динаміка політичних процесів, режимів, формування регіональних еліт;
  - б) територіальний поділ держави;
  - в) територіально-виробничі комплекси;
  - г) економічні райони.

2. Яка функція політичної регіоналістики націлена на розробку основних напрямків та принципів регіональної політики держави, наукове обґрунтування форм, вмісту та механізмів здійснення взаємовідносин у системі «центр-регіони»?

- а) прогностична функція;
- б) прагматична функція;
- в) регуляторна функція;
- г) жоден з варіантів невірний.

3. Методи емпіричного пізнання у сфері політичної регіоналістики - це:

- а) прогнозування, статистичний метод, моделювання;
- б) анкетування, статистичні методи, математичні методи;
- в) системний підхід, структурно-функціональний аналіз, порівняльний аналіз;
- г) етнокультурологічний підхід, системний підхід, анкетування.

4. Що досліджується в межах вертикального виміру політичної регіоналістики?

- а) досліджуються політичні відносини між центром і регіонами;
- б) досліджуються політичні відносини в надрегіональному рівні;
- в) досліджуються політичні відносини в наддержавному рівні;
- г) всі варіанти є вірними.

5. Функціональна структура регіону включає:

- а) суб'єкти, що діють в регіоні;
- б) основні територіально-адміністративні одиниці, розташовані у рамках регіону;
- в) сукупність функціональних об'єктів;
- г) сукупність основних функцій, що виконуються регіональними суб'єктами.

6. Територіальна структура регіону включає:

- а) основних суб'єктів, що діють в регіоні;
- б) основні територіально-адміністративні одиниці, розташовані у рамках регіону;
- в) основні сфери життєдіяльності регіону;
- г) сукупність населених пунктів.

7. Поняття, яке означає передачу центром окремих повноважень місцевим органам влади, - це:

- а) філіація;
- б) інтеграція;
- в) деконцентрація;
- г) децентралізація

8. Який принцип державного управління припускає активну участь населення в ухваленні рішень державного та місцевого значень:

- а) принцип суверенності;
- б) принцип демократизму;
- в) принцип гомогенності;
- г) принцип автономності

9. Суб'єктом державного або муніципального управління є:

- а) відповідний орган або посадовець держави або місцевого самоврядування;
- б) керівництво підприємств і організацій;
- в) громадські стосунки.
- г) населення держави

10. Який принцип визначає процедуру розподілу і перерозподілу повноважень між управлінськими рівнями державної влади?

- а) законності;
- б) субсидиарности;
- в) гомогенності;

г) демократизму.

11. Що означає симетричний територіальний устрій?

- а) політико-територіальні одиниці рівноправні у взаємовідносинах з центральними органами влади;
- б) політико-територіальні одиниці мають рівний статус;
- в) політико-територіальні одиниці однакові по площі;
- г) Політико-територіальні одиниці рівно віддалені від федерального центру;

12. Що означає поняття «залишкова компетенція»?

- а) компетенція, надана федеративними органами для суб'єкта федерації;
- б) компетенція, встановлена суб'єктом самостійно;
- в) компетенція, не визначена федеративною конституцією;
- г) компетенція, визначена федеративною конституцією;

### *Рекомендована література*

- ✓ Березовська-Чміль О.Б. Теоретичні засади дослідження політичного регіоналізму. Актуальні проблеми політики, інформації та безпеки: колективна монографія. Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника ; Факультет іст., політол. і міжнар. від-н. Івано-Франківськ : Ярина, 2022. С. 236-251.
- ✓ Березовська-Чміль О., Приймак О. Специфіка формування регіональних політичних еліт в Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 13. 2019. - С. 7-12.
- ✓ Березовська-Чміль О.Б., Кобець Ю.В. Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри. *Грані : науково-теоретичний альманах*. Том 23 (№8). 2020. С.93-101.



- ✓ Berezovska-Chmil O., Kobets Yu., Mishchuk M. The security element of Ukraine's integration in EU in the conditions of "hybrid war" (political and economic context). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, Вип.14. 2020. С.134-143.
- ✓ Бей О. Регіоналізм як єдність у різноманітності : до питання деволуції владних структур України / О.Бей // Політика і час. - 2003. - № 5. - С. 7-14.
- ✓ Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети: Монографія. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
- ✓ Гладій І. "Новий регіоналізм" і державний механізм управління ринком / І. Гладій // Економіка України. - 2004. - № 6. - С. 45-50.
- ✓ Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Луганськ: Альма Матер: Знання, 2002. – 662 с.
- ✓ Панова В. Парадигма "нового регіоналізму" в Європейському Союзі / В. Панова // Віче. - 2008. - N 13/14. - С. 47-49.
- ✓ Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: Монографія / Авт. кол.: В. В. Лісничий та ін. – Х.: Магістр, 2003. – 579 с.
- ✓ Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішнього. – К.: Наук. думка, 2003. – 503 с.
- ✓ Регіональна політика України: Збірник офіційних документів / Нац. ін-т стратег. дослідж.[Упоряд. З. Варналій та ін.]. – К.: НІСД, 2004. – 520 с.
- ✓ Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Укр. незалеж. центр політ. дослідж.; За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 328 с.
- ✓ Регіональна Україна / Ін-т політики. – К.: Геопринт, 2003. – 399 с.

- ✓ Регіони України: їх можливості та перспективи розвитку / Спілка економістів України; Під заг. ред. В. В. Осокольського. – К., 2004. – 19 с.
- ✓ Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 407 с.
- ✓ Байдалова В. Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та Україна / В. Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. - №7-8. – С. 34.
- ✓ Гнилорибов В. Правовий статус регіонів: європейські стандарти / В. Гнилорибов // Віче. – 2003. - № 12. – С. 32-56.
- ✓ Денисова О. С. Конституційно-правовий вимір категорії регіоналізму / О. С. Денисова, М. М. Денисова // Митна справа. - 2013. - N 1. - С. 43-50.
- ✓ Ільченко Ю. Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю. Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2010. - № 1. – С. 42-46.
- ✓ Їжа М. М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М. М. Їжа // Держава і право. – 2010. - № 47. – С. 643-647.
- ✓ Не може бути ефективною регіональної політики без ефективного місцевого самоврядування // Віче. – 2003. - № 5. – С. 3-29.
- ✓ Рябінін Є. Від глобалізації до багатополосного світу через регіоналізм / Є. Рябінін // Зовнішні справи. - 2012. - N 1. - С. 32-35.
- ✓ Савельєв Є. "Новий регіоналізм" і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення / Є. Савельєв // Вісник економічної науки України. - 2013. - N 2. - С. 142-144.
- ✓ Татаренко Т. Регіональні політичні процеси та їх концептуальні обґрунтування /Т. Татаренко//Людина і політика.–2002. - № 1. – С.121-131.
- ✓ Чумаченко Н. Нові вирішення сучасних проблем регіоналістики: рецензія / Н. Чумаченко // Економіка України. – 2003. - № 2. – С. 88-90.

- ✓ Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. - 2009. - № 2. - С. 36-39.
- ✓ Білик П. Поняття та правова сутність управлінської категорії «регіон». Право України. 2001. №11. С. 33.
- ✓ Борденюк В. Поняття регіону в контексті державної регіональної політики: конституційно-правовий аспект. Зб. наук. пр. УАДУ. 2001. Вип. I. С. 340.
- ✓ Маковський С. «Регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» в європейському контексті: у пошуку оптимальної наукової дефініції. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 118. Ч. I. С. 35-50.
- ✓ Малолітнева В. Регіоналізація і регіоналізм: співвідношення понять. Jurnalul Juridic National: Teorie Si Practic. 2016. № 4. С. 116-118.
- ✓ Матвієнко Р. Регіональна парадигма суспільного розвитку: сутність, зміст, роль і значення. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 7 (145).С. 130-137.
- ✓ Серьогіна С. Регіоналізм у політико-правовій практиці України. Правові проблеми реформування регіональної влади: матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12 квітня 2002 р.). Харків, 2002. С. 17.
- ✓ Павлов В. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації): монографія. Луцьк: Надстир`я, 2000. 139 с.\
- ✓ Панченко Т. Політична регіоналістика: огляд концептуальних підходів. Наукові записки. № 44. 2009. С. 47-56.
- ✓ Топчієв О. Планування територій: навч. посіб. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 268 с.

- ✓ Топчієв О., Яворська В. Методологічні та методичні проблеми регіоналізації України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010. Вип. 5(85). С. 32-45.
- ✓ Шашеро А. Планування територій. Моногр. Одеса, 2014. – 123 с.
- ✓ Яворська В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: Моногр. Кам'янець-Подільській: Аксіома, 2013. – 384 с.
- ✓ Keating M., Jones J. The European Union and the Regions. Oxford: Clarendon Press, 2005. 306 p.
- ✓ Olena BEREZOVSKA-CHMIL, Yuliia KOBETS, Nataliya MARCHUK, Mariana MISHCHUK and Vasyl MARCHUK. Political And Economic Tools To Support Decentralization Reform And Regional Development Policy In Ukraine. *37th IBIMA Conference on 1-2 April 2021. Cordoba, Spain.* (ISBN: 978-0-9998551-6-4, Published in the USA). p. 12034-12039

*Навчально-методичне видання*

## **Політична регіоналістика**

### ***Методичні рекомендації***

Укладач – к. політ. н. Березовська-Чміль О. Б.

*Методичні рекомендації до вивчення курсу «Політична регіоналістика» містить вступ, тематику лекцій, плани семінарських занять, індивідуальні завдання, питання для підсумкового контролю знань, тестові завдання, рекомендовану літературу.*

**Політична регіоналістика: методичні рекомендації до вивчення курсу.**  
Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 53 с.